

بررسی جایگاه سلسله مراتب در معماری مساجد ایران (نمونه موردی مسجد امام اصفهان و مسجد گوهر شاد مشهد)

دکتر مریم خزاعی^۱ سیده سمیرا مرتضوی^{۲*}، زهره قاجاریان^۳

۱- استادیار و عضو هیئت علمی مؤسسه آموزش عالی اقبال
لاهوری (maryam.khazaee329@yahoo.com)

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری اسلامی، دانشگاه بین المللی امام رضا
(ع) واحد مشهد (asandek@yahoo.com)
۳- دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری اسلامی، دانشگاه بین المللی
امام رضا (ع) واحد مشهد (Zohre.ghajarian@yahoo.com)

چکیده

معماری ایرانی متأثر از اندیشه و نگرش هایی در هر دوره بوده است و کالبد آن همواره با تفکرات بنیادین ارتباط داشته است. در این بین اصل سلسله مراتب یکی از اصول حاکم بر جهان هستی است. سلسله مراتب فضایی در معماری ایرانی به بررسی چگونگی چیدمان فضاها در کنار یکدیگر می پردازد. این مسئله نشان دهنده ی نمود سلسله مراتب فضایی غالب در مجموعه های عبادی از آتشکده ها تا کلیساهای معاصر می باشد. مساجد و فضاهای مذهبی به دلیل موضوعیت خاص معنوی و روحانیشان؛ دارای سلسله مراتبی پیچیده شده اند که علاوه بر سلسله مراتب عملکردی و فضایی و بصری و فرمی و ... که در اکثر ابنیه سنتی و مذهبی جهان قابل شناسایی است و دارای مفاهیم دیگری از سلسله مراتب در بطن خود نیز میباشند که لایه های عمیق تری از وجود آدمی را مورد مخاطب قرار می دهد. این مقاله با روش توصیفی - تحلیلی و با تاکید بر مشاهدات صورت گرفته از مسجد امام اصفهان و مسجد گوهر شاد صورت گرفته است و در پایان این نتیجه بدست آمده است که نتایج تحقیق نشان می دهد در سلسله مراتب مسجد این ویژگی ها وجود دارد.

واژه های کلیدی: معماری ، سلسله مراتب ، مسجد امام اصفهان ، مسجد گوهرشاد

۱- مقدمه

در تاریخ معماری ایران به عقیده آرتور پوپ سه عامل در خلق آثار هنری بسیار مهم و مؤثر بوده اند، نخست فرهنگ خود جامعه و فرهنگ هایی که ایران در دوره حیات تاریخی با آنها تماس داشته، دوم دین و مذهب و طریقت های عرفانی و سوم سنت ها که با گذر زمان برهم انباشته و متراکم شده و هر نسل تجربه ها و سلیقه های نسل های پیشین را از راه تقلید حفظ کرده و در ایجاد هنر به کار برده است (۲). معماری همواره به عنوان کالبدی که متأثر از اندیشه، نگرش و سنت های اجتماع بوده و تاثیر گذار بر رفتار و روح آدمی می باشد شناخته می شود. از این رو هیچ گاه نمی توان یک اثر معماری را